

Авраменко В.В.*

ТРАНСАТЛАНТИЧНЕ ПАРТНЕРСТВО ФРАНЦІЇ ТА США ПІСЛЯ РЕІНТЕГРАЦІЇ ЕКЗАГОНУ ДО ВІЙСЬКОВИХ СТРУКТУР НАТО

В статті розглянуто зовнішньополітичний курс Французької Республіки в контексті зміни відносин із США та проаналізовано динаміку зміни зовнішньополітичної позиції країни в контексті участі в структурах НАТО.

Ключові слова: Франція, США, НАТО, зовнішня політика.

В статье рассмотрены внешнеполитический курс Французской Республики в контексте изменения отношений с США и проанализирована динамика изменения внешнеполитической позиции страны в контексте участия в структурах НАТО.

Ключевые слова: Франция, США, НАТО, внешняя политика.

Following article consider France Foreign policy in the context of transformation of relations with USA and analyzes dynamics of country's foreign policy position changes in the context of participation in NATO structures.

Key words: France, USA, NATO, Foreign policy.

У сучасному світі перевагу здобувають держави, які швидко реагують на зміни у зовнішньому середовищі, адаптуються до нових умов, приймають виважені рішення відносно реалізації національних інтересів на міжнародній арені, співвимірюючи при цьому свої ресурсні можливості та цілі. Формування стратегії зовнішньої політики держави вимагає врахування багатьох структурних елементів сучасної системи міжнародних відносин.

Серед дослідників зовнішньополітичного курсу загалом та північноатлантичної політики Франції зокрема варто виділити Жан-П'єра Молні, Олександра Тумаркіна, Бернарда Мотфєрранда, Володимира Горбуліна, Фредеріка Бозо, Жан Батіста Дюрозеля, Домініка Муазі, П'єра Гербе, Катріну Дурандін, Андре Каспі, Константина Сівкова.

У 1949 році Франція виступила в якості однієї з країн-засновниць НАТО, однак подальша історія взаємин Франції та організації НАТО є винятком, оскільки більшу частину часу країна співпрацювала з альянсом на особливих умовах, поза військового блоку. Франція була солідарна з іншими країнами-членами НАТО лише на політичному рівні. Будучи країною, яка дуже сильно постраждала в ході II світової війни, Франція опинилася в сильній залежності від США, і на думку багатьох експертів, багато в чому, завдяки плану Маршала. Проте в середині 50-х і навіть ще раніше у Франції були дуже сильні націоналістичні сили. В цей же період між США та Францією починають проявлятися розбіжності з різних військово-політичних питань. В результаті, у 1966 Франція приймає рішення

* здобувач кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Макаренко Є.А.

про вихід зі складу військових командних структур НАТО. До цього моменту вона вже поповнила список світових ядерних держав. З країни виводяться численні військові бази США, а французькі війська більше не беруть участь у військових операціях НАТО.

Незважаючи на вихід з військової структури, Франція підписує з НАТО дві технічних угоди, що визначають спільні дії в разі агресії з боку СРСР.

Країна провадить курс на часткове зближення з країнами східної Європи: Париж вже в той час бачить світ багатополярним, а військову монополію США ставить під сумнів. Ш. де Голль висунув концепцію «національної оборони по всіх азимутах». У зовнішній політиці Франції того часу засуджуються військові ініціативи США. Разом з тим, не можна не визнати, що дух північноатлантичних угод був і залишається, надзвичайно близьким французам, які відчувають себе частиною західної цивілізації, причому не менш істотною, ніж США чи Великобританія.

Але для Франції позиція де Голля щодо НАТО виявилася надмірно радикальною, і наступні французькі президенти поступово її пом'якшували (починаючи з взаємних візитів військових кораблів до зближення військових доктрин).

Спроби розширити участь у військовій структурі почалися в кінці правління Франсуа Міттерана, коли офіційні особи почали брати участь у роботі Військового комітету в рамках операції в Боснії і Герцеговині. Після падіння берлінської стіни Франція регулярно направляла свої війська для участі в операціях НАТО, ставши однією з країн-лідерів за кількістю задіяних сил в операціях. Вона також зайняла четверте місце за обсягами фінансування організації [1].

Франція традиційно позиціонує себе в якості члена «західної демократичної сім'ї», прихильна ідеалам демократії та захисту прав людини. Поряд з цим, в Парижі вважають, що в умовах постбіполярного світу роль окремих держав зросла, а колишні багатосторонні механізми, які забезпечували узгодження позицій різних країн, стають все менш ефективними. У своєму виступі перед послами 27 серпня 2007 Н. Саркозі особливо підкреслив, що за останні 20 років, що минули після падіння Берлінської стіни, керівники різних держав не змогли створити новий «планетарний порядок» і пристосувати колишній порядок до нових умов. Все це змушує Францію шукати свої власні шляхи розв'язання міжнародних проблем, які відповідають її національним інтересам. Він також зазначив, що «в центрі міжнародної системи залишаються держави», і Франція має намір грати роль «фактора рівноваги».

Яскравою демонстрацією франко-американського зближення став офіційний візит в США Ніколя Саркозі та його виступ перед членами Конгресу 7 листопада 2007. Свою 45-хвилинну промову, яка тричі переривалася оплесками, французький президент присвятив дружбі між Францією і США. Він, зокрема, говорив про спільну історію, прославляв «американську мрію», підкреслив «велич Америки». Французький президент подякував США за допомогу «у звільненні від тиранії» в 1944 р., за план Маршала, висловив захоплення американськими успіхами в галузі створення ефективної ліберальної економіки, науки і культури. На думку експертів, візит пройшов успішно і цілі, які ставив Н. Саркозі, - надати нового імпульсу франко-американському співробітництву - в цілому були досягнуті [2].

Повне повернення у військову організацію НАТО відбулося саме за президентства Ніколя Саркозі. У березні 2009 р. Національні Збори проголосували за пропозицію президента. Повернувшись в інтегровану військову організацію, Франція, таким чином, посилює свою роль в органах НАТО та збільшує вплив на процес прийняття рішень в Альянсі.

Згідно з опитуваннями, проведеними Французьким Інститутом громадської думки, на користь «повернення» країни в НАТО висловилося 58% респондентів, 37% виступив проти цієї ініціативи уряду і тільки 5% не визначилися з відповіддю [1].

З самого початку свого президентського терміну Н.Саркозі намагався втручатися в різні міжнародні конфлікти. Франція активно бере участь у війні в Афганістані і в перший же рік свого президентства Саркозі збільшив французький контингент. Також він кілька разів особисто літав до Афганістану [3].

У січні 2012 року Н. Саркозі повідомив про рішення вивести французькі бойові підрозділи з Афганістану до кінця 2013 року. Експерти вважають, що це призведе до ще більшої нестабільності в регіоні. Без міжнародної підтримки Афганістан не зможе називати себе стабільною і мирною державою. Париж, на думку аналітиків, йде на такі кроки багато в чому через майбутні президентські вибори. Згідно з опитуваннями, більшість французів виступають за якнайшвидше припинення військової кампанії. НАТО також поступово передає контроль за безпекою в країні афганській армії [4].

Під час війни в Південній Осетії в 2008 році Ніколя Саркозі виступав посередником між США і Росією, намагаючись продемонструвати свою незамінність на міжнародній арені. Сполучені Штати вимагали від Росії вивести свої війська з території американського союзника Грузії та припинити авіа бомбардування. Франція висловила свою прихильність до територіальної цілісності Грузії в її міжнародно-визнаних кордонах. Країни Євросоюзу, США і вся світова спільнота одноголосно закликали до негайного припинення військових дій. Президент Французької республіки Н. Саркозі, а також міністр закордонних справ Б. Кушнер, вели активний діалог з метою переконати всі сторони негайно припинити протистояння та без зволікання повернутися за стіл переговорів, тому що лише переговори можуть дозволити знайти шлях до вирішення кризи [5].

У 2011 році Франція активніше всіх інших членів ЄС брала участь у бомбардуваннях Лівії [3].

Конфлікт розпочався з заворушень у лютому 2011 року, які почалися після повалення правлячих режимів у сусідніх Тунісі та Єгипті і швидко перетворилися на громадянську війну. Противники голови держави зайнявши ряд міст переважно на сході країни, вели запеклі бої з армією Лівії. 5 березня повстанці оголосили про створення Перехідної національної ради Лівії і проголосили його єдиним легітимним урядом країни.

Збройний конфлікт відбувся між силами, підконтрольними лідеру країни полковнику Муаммару Каддафі і збройними загонами Національної перехідної ради Лівії, підтримуваними Лігою Арабських Держав, Європейським союзом, іншими державами та міждержавними організаціями, а також при військовій підтримці авіації НАТО.

Міжнародне співтовариство, за винятком кількох країн, засудило дії Каддафі і вірних йому військ. Міжнародний кримінальний суд заявив, що дії Каддафі можуть бути розцінені злочином проти людяності. 26 лютого Рада Безпеки ООН одноголосно прийняла Резолюцію 1970, що вводила санкції проти Каддафі і його наближених. Пізніше, в ніч на 18 березня 2011 року, Рада Безпеки прийняла резолюцію 1973, що встановила над Лівією безпальотну зону і дозволила застосування будь-яких засобів для захисту мирного населення, за винятком «можливості перебування іноземних окупаційних сил в будь-якій формі на будь-якій частині лівійської території».

У військовій операції в Лівії взяли участь військові Франції, США, Великобританії, Італії, Нідерландів, Данії та ряду інших країн. Бомбардування позицій Каддафі почалися пізно ввечері 19 березня 2011 року. Причиною для початку активних дій став той факт, що режим Каддафі порушив вимоги прийнятої резолюції Ради Безу ООН, відповідно до якої необхідно було припинити вогонь і яка встановлювала над Лівією безпальотної зону [6].

Франція була однією із найактивніших країн в контексті участі НАТО в операції з повалення режиму М.Каддафі. З 19 березня 2011 року літаки французьких військово-повітряних сил брали участь в 20% всіх бойових вильоти авіації НАТО і більш ніж в 30% всіх авіаударів. Щодня французькі військово-повітряні сили здійснювали 250 бойових вильотів. 40% всіх вильотів супроводжувалися нанесенням ракетно-бомбових ударів. В операціях було задіяно 12 літаків «Міраж 2000 N і Д», шість «Рафаль F3», сім «Рафаль» морського базування і сім Super Eterdant. Останні використовувалися для нанесення ударів високоточною зброєю.

До 7 липня 2011 року французькі військово-повітряні сили скинули 190 авіаційних бомб ААСМ, вразивши при цьому 99% намічених цілей. Військово-повітряні сили Франції також використовували 290 бомб з лазерним наведенням GBU-12 і 140 бомб GBU-49 виробництва США, які вони отримали зі складів озброєння НАТО у Франції.

Уже на самому початку операції в період 23 по 24 березня 2011 року французькими ВПС силами шести літаків було випущено по цілях в Лівії 11 ракет SCALP-EG, кожна з яких коштувала 850 000 доларів США. В результаті була знищена військова база Аль-Джуфра і порушена робота морського порту.

Починаючи з 3 липня 2011 року до операції підключилися 14 вертольотів з вертольотоносця «Тонер». Ними в цілому по цілях було випущено 250 ракет HOT і скинуто 700 бомб.

Вся повітряна операція супроводжувалася посиленою роботою французької системи радіоелектронної розвідки, яка працювала цілодобово. Основне навантаження лежало при цьому на Центр радіоелектронної розвідки (м.Мутціг, Ельзас). Саме на 44 відділах цього підрозділу лежала основна вага забезпечення наведення на ціль літаків не тільки ВПС Франції, а й усього альянсу. При цьому 1, 2 і 5 відділи займалися збором інформації та аналізом високого діапазону радіохвиль, допомагаючи тим самим координувати удари і відслідковувати переміщення військ лівійського режиму [7].

31 жовтня 2011 військова операція сил НАТО в Лівії була офіційно завершена [8].

На думку генерального секретаря Альянсу Расмуссена операція «Об'єднаний захисник», була «одна з найуспішніших в історії альянсу». Генсек зазначив, що організація діяла швидко, «ефективно, з гнучкістю і точністю, за участю численних партнерів з регіону і за його межами».

Можна стверджувати, що Лівійська війна в черговий раз підтвердила факт слабкості європейської частини блоку. Європейські країни, без США не змогли продемонструвати потрібної потужної сили. США на початковому етапі війни ліквідували системи протиповітряної оборони, управління та зв'язку супротивника, а потім фактично самоусунулися від операції, давши своїм партнерам по НАТО, зокрема Франції та Великобританії, закінчити війну. Європейським збройним силам не вистачає досвіду і можливостей, навіть у Франції та Великобританії швидко закінчилися високоточні боеприпаси для ВВС, які докуповували у США.

Важливу роль в операції відіграло психологічне придушення противника (інформаційна війна) – у ворога ламали волю до опору ще до початку операції.

Крім того, з набутого досвіду можна виділити ще одну рису нових кампаній НАТО – основний наголос у війні робиться на «п'яту колону», підтримку будь-яких опозиційних сил, від лібералів і націоналістів до радикальних ісламістів. Ліберальні ідеї, націоналізм, радикальний ісламізм стали для Заходу свого роду інструментами для ведення операцій. У Лівії опозиціонерами виступили ліберал-демократи, сепаратисти Кіренаїки, ісламісти, ряд племен, які хотіли підвищити свій статус в неформальній ієрархії країни.

Фактично, Альянс виконав своє завдання:

- Режим Муаммара Каддафі ліквідований, як і проект лівійської Джамахірії.
- Втрати НАТО в бойовій техніці незначні, один F-15. Втрати особового складу невідомі. Офіційно їх немає, хоча з'являлася інформація про 35 загиблих бійців британських спецпідрозділів. За інформацією віце-президента Академії геополітичних проблем, доктора військових наук капітана першого рангу Костянтина Сівкова, британці втратили в Лівії 1,5-2 тис. чоловік, французи 200-500 чоловік, США близько 200 бійців, Катар більше 700 осіб. Основні втрати сталися під час штурму столиці Лівії - Тріполі.
- Фінансові витрати порівняно невеликі. Витрати на операцію Сполучених Штатів склали близько 1 мільярда доларів, в Англії - приблизно 500 мільйонів, Франції – 330 млн. євро. Інші країни витратили менше коштів, наприклад Канада витратила 50 млн. доларів.
- Захід зміг мобілізувати ряд арабських країн (в основному це монархії) проти Лівії. Це означає розкол ісламського світу, на союзників Західного світу і супротивників. На стороні Заходу в Лівійській війні активно воював Катар і ОАЕ. Ймовірно, монархії Перської затоки стануть на сторону НАТО і в ймовірному протистоянні з Сирією та Іраном [9].
- Підводячи підсумки, хотілося б відзначити, що Франція за президентства Ніколя Саркозі активно просуває свої зовнішньополітичні інтереси. Як енергійний і динамічний лідер, французький президент використовує всі можливості для надання своїй країні ролі, що виходить далеко за рамки регіональної держави.

Захищаючи свої національні інтереси, Франція одночасно залишається найважливішою країною «західного світу» з усіма наслідками. Н. Саркозі прагне повернути їй роль локомотива європейської інтеграції. Європейський Союз, хоч і має певні труднощі, тим не менш, являє собою значний міжнародний фактор, і Париж більшою мірою, ніж будь-коли, пов'язує з ЄС свої зовнішньополітичні амбіції. Повернення Франції до об'єднаного командування НАТО - неминуха корекція зовнішньої політики країни, викликана закінченням біполярної епохи в міжнародних відносинах. Позиція Ніколя Саркозі щодо відносин із США значно відрізняється від курсу, закладеного ще генералом де Голем. Саме Н. Саркозі вдалося значно покращити відносини між Францією та США, що не вдалося в повній мірі його попередникам.

Список використаних джерел

1. Взаимодействие Франции и НАТО [Ел. Ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nato.bz/ru/france.html>.
2. Зверева Т. Внешняя политика Франции после прихода к власти николя саркози [Ел. Ресурс]. / Т. Зверева – Режим доступу: <http://finanal.ru/006/vneshnyaya-politika-frantsii-posle-prikhoda-k-vlasti-nikolya-sarkozi?page=0,0>.
3. Кулагин И. Выборы президента Франции 2012: Николай Саркози. Итоги [Ел. Ресурс]. / И. Кулагин – Режим доступу: <http://www.politvektor.ru/analitika/5787/>.
4. Афганские аналитики: страна не готова к выводу французских войск [Ел. Ресурс]. – Режим доступу: <http://ru.euronews.net/2012/01/28/afghan-unease-over-french-troop-pullout/>.
5. Война в Осетии: международная реакция [Ел. Ресурс]. – Режим доступу: <http://news.mail.ru/politics/1934209/et/>.
6. Франция предложила ввести политическое руководство операцией в Ливии [Ел. Ресурс]. – Режим доступу: <http://lenta.ru/news/2011/03/22/political/>.

7. Быстров А. Некоторые итоги военной операции Франции в Ливии Ел. Ресурс] / А.Быстров. – Режим доступа: <http://www.iimes.ru/rus/stat/2011/16-10-11.htm>.
8. Франция озвучила расходы на операцию в Ливии Ел. Ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vz.ru/news/2011/10/23/532676.html>.
9. Некоторые итоги интервенции в Ливию Ел. Ресурс]. – Режим доступа: <http://www.newsland.ru/news/detail/id/814851/>.